

DRUM BRUN

Reisverslag van 3 weken autorondreis Roemenië.

datum	23 juli – 14 augustus 2004
route	Regensburg, Budapest, Oradea, Huedin, Baie Mare, Sighetu-Marmatiei, Borsa, Campulung Moldovenesc, Vatra Dornei, Poiana Teiului, Toplita, Gheorgheni, Sovata, Sighisoara, Sibiu, Deva, Oradea
overnachtingen	tijdens heen- en terugreis hotels, in Toplita in een klooster, andere plaatsen rural tourism (bed&breakfast). Alle overnachtingen in Roemenië van tevoren gereserveerd via www.ruraltourism.ro of door rechtstreeks aanschrijven.
Overnachtingsplaatsen	Regensburg, Szolnok, Valea Draganului, Vadu Izei, Vama, Toplita, Biertan, Tilisca, Szolnok, Regensburg.
reisgezelschap	Wim (47), Marjan (44), Maike (16), Pieter (13/14)
totaal gereden km	5944 km, dat is bovenstaande route + rondritjes ter plaatse.

Bewust heb ik veel prijzen genoemd, omdat ik verwacht dat in de komende jaren de prijzen zullen stijgen i.v.m. de ontwikkeling van Roemenië als land dat lid wordt van de EU.

Zondag 25 juli

Na een reis van 3 dagen stijgt de spanning als we de grens met Roemenië naderen. We wachten gespannen af. De paspoorten worden bekeken en er wordt iets ingetoetst op de computer, een korte blik in de auto, er wordt niets gevraagd, stempel in paspoort en we zijn in Roemenië.....Wouw! Nog 60 km naar onze bedden in Valea Draganului. Een klein zijweggetje van de E 60 en je bent in een andere wereld. Hobbelijke weg, lange rij huizen met hekken, kippen, koeien, hooihopen en het leukste: iedereen zit op z'n bankje voor z'n huis. We zoeken het opgegeven huisnummer, het blijkt bijna aan het eind van het dorp te zijn. Waar komen we terecht? We draaien een erfje op.....je voelt je meteen opgenomen door de omgeving. Een weiland met een paard, 2 grote biggen, een koe, kippen, 2 hondenhokken met inhoud, een stal met een kalfje, een rondscharrelende oma. De gereserveerde cabana's blijken bezet te zijn, maar er is nog wel een heel huis voor ons vrij: keuken, badkamer met houtgestookte boiler, 3 slaapkamers, woonkamer. Onze gastvrouw biedt ons direct te eten aan, maar we gaan eten in het restaurant in Valea. Het enig verkrijgbare gerecht is kip. We eten tussen de drinkende mannen. Een echte dronkelap slingert op de parkeerplaats heen en weer. Die moet je ook niet in het donker tegenkomen op de weg!

Als we weer op het erfje terug komen krijgen we een glas nog warme verse melk aangeboden. Lekker! Daarna drinkt het kalfje nog bij z'n moeder. Oma woont aan de andere kant van de schuur. Ze drement gezellig rond, met haar hoofddoek en getekend gelaat. We glimlachen tegen elkaar en soms zegt ze wat tegen ons. We verstaan elkaar niet, maar lichaamstaal is universeel.

Maandag 26 juli

Vandaag brengen we door in Huedin. Dit is onze eerste kennismaking met Roemenië, dus het is een beetje uitzoeken. Bij de supermarkt waar we een broodje en wat yoghurt kopen, ontmoeten we het eerste bedelende jongetje. We eten onze lunch in het parkje tussen de slapende mannen op bankjes. Huedin is maar een troosteloze stad. Unexciting schreef de lonely planet al en daar hebben ze gelijk in. Toevallig zagen we een stel toeristen een kerk ingaan. Wij erachter aan. Zij hadden de sleutel bij de dominee, die naast de kerk woont, gehaald. Het waren Hongaarse toeristen en het was een Hongaarse kerk. Er hingen veel geborduurde kleden langs de muren met Hongaarse bijbel- en dankteksten. Sinds de negende eeuw hebben Hongaren zich gevestigd in Transsylvanië. Of zij de eerste waren wordt betwist door de Roemenen. Zolang de Roemenen en Hongaren elkaar het eerstgeboorterecht op Transsylvanische bodem betwisten, zien zij elkaar als indringers met minder historische rechten. In 1920 is Transsylvanië definitief bij Roemenië gekomen. De Hongaren hebben altijd hun eigen cultuur uitgedragen. Onderwijs in de eigen taal, eigen kerken, eigen politieke partij, eigen feestdagen. De verstandhouding tussen Roemenen en Hongaren is nog steeds precair, met name door toedoen van fanaten en extremisten aan beide zijden. Het nationalistisch vuurtje is snel opgestookt. Wat dat voor gevolgen kan hebben, hebben we gezien in voormalig Joegoslavië. Hopelijk zal door toetreding van

beide landen tot de EU de kans op conflicten tussen beide bevolkingsgroepen afnemen. De Hongaarse toerist was duidelijk trots op zijn kerk. Qua schoonheid had hij daar ook alle reden toe. De vermenging van culturen is misschien wel het duidelijkst zichtbaar in de kerkgebouwen. Nu willen we de orthodoxe kerk ook graag zien. Deze was dus ook op slot. Bij navraag in het naastliggende café blijkt de priester in één van de grauwe flats te wonen. Zijn die echt bewoond vragen we ons af. Zo grijs en vervallen..... Ja dus. Nog wat in de omgeving rondgereden. In de buurt van Alunisu zagen we beneden de weg een zigeunerdorp. Toen we daar een foto van maakten kwamen er in een mum van tijd een hoop mensen uit de huizen gerend die begonnen te schreeuwen. Wij maar snel verder gereden. Echt snel ging dat niet, want de weg was met grind en veel hobbels. Na het massale vertrek van Duitsers uit Transsylvanië zijn veel zigeuners in de leegstaande dorpen en huizen getrokken. Je komt ze regelmatig tegen, sommigen traditioneel gekleed met kleurige lange rokken en vlechten in het haar. De meesten echter nogal slonzig en onverzorgd. Gegeten in een restaurant in Huedin, wat nog echt de sfeer uitademde van de socialistische tijd, zo'n grote kale eetzaal.

Dinsdag 27 juli

Lekker ontbijt op 't terras: witte kaas, tomaten, olijven, brood, worst, kersenjam, melk en kamillethee. Vandaag gepland het dal van de Dragu verder in te rijden en dan te wandelen naar lac Dragan. Het is een mooi dal, licht heuvelig, veel dorpjes. Af en toe zie je wat toerisme: een kinderkamp op een veldje langs de rivier, wat vakantiewoninkjes. Het wegdek nodigt niet uit tot ontspannen rijden: veel gaten of zomaar opeens niet geasfalteerd. De witte wegen op de kaart zijn hier vrijwel onbegaanbaar per auto: losse stenen en kuilen. Beide meren blijken stuwmereen te zijn en van enige vorm van recreatie is niets zichtbaar. De bebouwing er omheen is totaal vervallen en de stuwdam heeft zijn functie van elektriciteitscentrale verloren. Het motel bij lac Lesu lijkt eveneens vervallen, maar toch is er een restaurant. De op de kaart aangegeven grot is niet te vinden. Terwijl we verder trekken langs (de wandeling hebben we opgegeven vanwege de regen) komen we in Munteni waar we bij het loket van een broodfabriek een broodje kopen. We willen de kerk bekijken en gaan op zoek naar de sleutel bij de pastoor. Die blijkt afwezig te zijn. We lopen over het kerkhof, een heuveltje met metalen kruizen versierd met potsierlijke kunstbloemen en alleen de naam en beide data. Alles door elkaar heen. Op een vers graf ligt een hele bult dennentakken. Op het 'plein' van het dorp (kruispunt van 2 wegen) staan een hoop mannen die waarschijnlijk van de fabriek komen en wachten op een lift. Onderweg komen we nog een kudde geiten tegen en weer veel mensen die hun koe uitlaten. Zodra we thuis zijn wordt de waterboiler in de douche aangestookt met een houtvuurtje en krijgen we een kan verse melk.

Woensdag 28 juli

Om 8.00 uur ontbijt op het terras. Ditmaal gevouwen pannenkoeken met pruimenjam en kaas, eieren, tomaten, kaas, wit brood en zelfgemaakte pruimenjam. Een grote kan mint-thee en verse melk. Oma komt ook weer even aangedrenteld. Opeens een luid gegil.....Oma kijkt ons lichtelijk verschrikt aan. Zij zal toch wel op de hoogte zijn van de oorzaak van dit steeds luider en intenser geworden gegil? Langzaam aan dringt het tot ons door: 't zal toch niet zijn dat één van die twee mooie biggen geslacht wordt? Ik zag vanmorgen wel de heer des huizes en opa met een soort vlammenwerper lopen. Daar komt Ana aan en maakt het droeve gebaar dat de big geslacht is..... Wanneer we aarzelend om de hoek gaan kijken zien we de 2 mannen bij de big met de brander de huid ontharen. Het gebeurt allemaal vlak onder Pieters raam.

We willen met de trein van 10.10 van Huedin naar Cluj Napoca. Eerst nog pinnen. Het maximale bedrag is 3.000.000 lei (€ 75,-). Een heel pak geld. We kopen een retourbiljet, kosten De trein heeft 45 minuten vertraging en doet 1,5 uur over een traject van 50 km. Alle verhalen van tevoren ten spijt: in de stationsrestaurant zeer schone toiletten. In het internetcafé mailtjes naar familie gestuurd (14.000 lei/uur). Hotel Continental: een mooi interieur, gouden ornamenten en ruim, maar met zeer sober meubilair. Deze buisframestoeltjes zie je overal. Gisteren kwamen we volgens mij langs de fabriek waar ze gemaakt worden. De katholieke kathedraal was zeer gotisch qua bouwstijl met een zeer sober interieur, weinig kleur en weinig licht. Dit i.t.t. de orthodoxe: veel goudmozaïk en mooi betegelde vloer. Veel hebben we niet van de stad gezien, want het heeft constant geregend. Terug rijdt de trein keurig op tijd. In Huedin aangekomen moeten we over de spoorrails lopen om bij de uitgang te komen. De auto staat er nog, compleet met ruitenwissers en wioldoppen. Thuis alles drogen bij de waterboiler.

Donderdag 29 juli.

Er staat een uitgebreid ontbijt voor ons klaar. Wat een verrassing: varkenskoteletjes, uitgebakken spekkaantjes, worst! Liepen hier gisteren om deze tijd niet 2 varkentjes rond? Ook weer lekkere kaas, dit keer gebakken. We laten het ons toch lekker smaken. We betalen met de meegebrachte euro's en laten een pak koffie, diverse soorten thee en een kaart van onze woonplaats achter. Multumesc pentru ospitalitatea dumneavoastra (hartelijk bedankt voor uw gastvrijheid). Nog even oma een hand geven en we gaan. Op weg naar het noorden. Via de 1g vanaf Huedin richting Baie Mare. Aan de rand van Huedin lopen veel zigeuners en staan een paar grote potsierlijke zigeunerpaleizen, gebouwd door hen die veel wisten te verdienen. De weg 1G is van goede kwaliteit (betonplaten) en komt weer door heel veel dorpjes. Alle huizen achter metalen hekken en de bewoners ervoor op de bankjes. Nieuw voor ons zijn de ganzenhoedsters langs de weg. Meest oudere vrouwen. Ze lopen of staan gewoon langs de weg met een koppeltje ganzen. Ook veel lopende mensen. Jong en oud, sommigen met een mand hooi op de rug. Fietsers en toch weer redelijk veel paard en wagen. Opvallend zijn ook de mannen die met een zeis de wegkanten maaien en het gras verzamelen in manden. Leuk in het glooiende landschap zijn de blinkende zinken daken van de kerken en de vele ooievaars tussen het gras en op hun nesten. De orthodoxe kerken zien er goed uit, veel bloemen langs het pas erheen, mooi betegeld pad, goed gestuukte muren en netjes in de verf. De daken lijken wel nieuw, of zijn ze opgepoetst? Helaas zijn de meeste, of eigenlijk alle kerken gesloten. In Cuzaplaac lijkt het hek open, auto stoppen, en kijken. Ja hoor, het hek is open en de kerkdeur ook! De priester komt uit zijn tuin en we mogen de kerk bekijken. Helemaal beschilderd van binnen en een mooie iconostase. Er ligt een katholiek crucifix op de dagicoon en ook één van de ander iconen is een katholieke afbeelding. Dat heeft met assimilatie te maken (oecumene?) volgens de vrouw die door de priester naar ons gestuurd is. In één van de volgende dorpjes willen we koffie drinken. De cafeetjes zijn slecht te herkennen, soms alleen maar door een aanplakbiljetje. Geen terrassen of parasols. Als we dan toch iets gevonden hebben blijkt het dicht. Een jonge jongen wijst ons het magasin mix. Het is ons onduidelijk waar hij heen wijst, we zien niets van een winkel. Hij loopt met ons mee en in een (voor ons) schuur blijkt een winkel te zitten. Baie Mare is een redelijke stad. We lopen wat rond in een hal met kleine winkeltjes waar ze overal dezelfde kleding en schoenen verkopen. Een soort Gamma, een keukenwinkel met wel keus uit één soort rode keuken en wat kleine formica meubeltjes. Het ziet er allemaal nog wel erg Oost-Europees uit, behalve de Shellpomp. We rijden door naar Sighueti Marmetiei, over de Gutai pas. Heel veel bochten, niet veel stijgen. Het wegdek aan de zuidkant is prima, maar voorbij de top wordt het zeer hopeloos! Wat een gaten, het is echt meer gat dan wegdek. Dit is niet leuk meer. We zigzaggen zoveel mogelijk om de gaten heen, maar we bonken ook vaak er doorheen. Beneden is de weg weer goed. Gelukkig. In Vadu Izei ons bed & breakfast adres zoeken. Hierbij worden we uiterst vriendelijk geholpen door iemand die ons vooruit rijdt. We moeten nog even achterom door de modder om bij de rijkelijk versierde houten toegangspoort te komen. Die opent zich voor ons en we worden door het huis geleid. Volledig gebouwd en ingericht volgens de traditie van de streek. Naast de trap hangen de pannen in de boom. Dit zagen we onderweg ook een paar keer. Is dit om ze te drogen of is het om de boze geesten te verjagen door de wind die er doorheen blaast?

Vrijdag 30 juli

Vanmorgen rustig aan gedaan. Je moet rustmomenten inbouwen in een reis van ruim 3 weken. Anders zit je na 2 weken tjokvol en wil je naar huis. Ontbeten in de karakteristieke eetkamer. Aan de muur hangen kleden en glasiconen en attributen uit de streek. We rijden richting Sighetu. Dat ligt eigenlijk tegen Vadu Izei aan. Een bord langs de weg wijst ons op een openluchtmuseum. We herkennen veel van de sfeer van Twente. Oude boerenhuizen met hun huisvlijt in de vorm van houtsnijwerk. Op de houten poorten herkennen we het korensymbool, de zon, en de tijdschijf. Ook in Twente zijn dit tekenen om de goden gunstig te stemmen. Daar zie je ze op geveltekens en in de hooideur. Leuk detail op één van de poorten was de typering van het boerenechtpaar: zij wol aan het spinnen en hij de schapen aan het hoeden. Jammer dat de interieurs niet ingericht zijn. In Sighetu op zoek naar een patisserie. Wel gevonden, maar ze verkopen alleen maar drank. Toen maar bij de ABCmagasin yoghurt en broodkrakelingen gekocht en op een bankje opgegeten, genietend van het straatbeeld. Twee jongens van ong. 13 jaar verkopen paddestoelen, oude vrouwen verkopen (hun) tweedehands kleding, oude en nieuwe auto's, niet ontzettend druk op straat, geen moderne winkels. Op weg naar Sapinta willen we toch eens kijken wat je van de Oekraïense grens kunt zien. We steken een pad naar rechts

in, tussen de huizen door en verderop maïs en kippen. Het laatste eind lopen we, maar we stranden in dicht maïsveld voordat we de rivier de Iza kunnen bereiken. We moeten het dus hebben van het zicht op de Oekraïne: heuvels en een langgerekt dorp. We zien niets van grensactiviteiten. Gelukkig (?) hebben ze het vrolijke kerkhof van Sapinta commercieel toeristisch aangepakt. De entreekosten zijn 20.000 lei. De teksten op de grafmonumenten zijn in het roemeens. De stenen zijn heel kleurig; er zijn er honderden, allemaal ontworpen door één en dezelfde kunstenaar: hij schilderde een herkenbare scène uit het leven van elke overledene. In veel gevallen staat er een korte tekst in de ik-vorm onder geschreven. Wim vraagt aan iemand om er één te vertalen in het Engels. Er is bijvoorbeeld een steen van een politieagent, van een huismoeder (vooral naaister) en van een schoolmeester; de tekst van die laatste luidt ongeveer: 'Ik ben onderwijzer geweest ('am fost'). De kinderen kwamen naar mij toe en ik bracht ze in aanraking met veel kennis en met de Bijbel. Ik was ook huisvader en heb mijn best gedaan.' Het is boeiend om hier rond te kijken, we zouden wel meer Roemeens willen kennen. Overal worden wollen kleden aangeboden. Ze zijn mooi, maar groot en dik dus slecht mee te nemen en waarvoor zou ik ze gebruiken? Duur zijn ze niet 250.000 lei voor maat 80x200.

Zaterdag 31 juli

In het dorp leek iets aan de hand, iedereen rende naar 1 plek. Er bleek een overledene naar huis gebracht te worden. Het is een vrouw van 23 jaar. Achterop een open vrachtwagen stond de kist met allemaal kransen eromheen. Veel wenende vrouwen hoorden we. We hebben een paar uur op een terrasje gezeten om het te aanschouwen. Het hele dorp leek er te zijn, jong en oud, modern en traditioneel. Velen hadden kransen bij zich, een soort schild van dennentakken met plastic bloemen. De tuin van de overledene vulde zich flink. De priester kwam ten huize. Die zagen we even later met een groepje naar de kerk lopen en weer terug komen met 6 vaandels en kaarsen. Er werd in de tuin een dienst gehouden. Helaas begon het opeens te hoven! Na ong. 3 uur wachten begon het ons aardig lang te duren en zijn we doorgereden. Het dal van de Iza ingereden. De houten kerken met hun puntige daken die typisch voor deze streek zijn, liggen verscholen in de bomen en op het toegangshek moet toevallig je oog vallen. Een paar bekeken. Helaas is alles op slot. Wanneer je door de ramen kijkt zijn de meeste kerken ook leeg van binnen. We krijgen van een meisje een geplukte bloem. We geven haar er een paar lei voor. Veel mooie dorpjes. Er is meer bebouwde kom dan onbebouwde. Veel prachtig bewerkte houten toegangspoorten. Zelfs de zinken dakgoten zijn mooi bewerkt. Op de hoeken en op de overgangen naar de regenpijp zijn mooie krullen en vormen uitgesneden. Roemenen houden wel versieren blijkbaar. Sommige huizen zijn prachtig betegeld met glanzende, kleurrijke tegels. Andere hebben weer een mooi versierde rand op de gevel of de daklijsten zijn met houtsnijwerk versierd. Toen we Sighetu verlieten zagen we dat de deur van de orthodoxe kerk open was. Deze kans grepen we. Er leek een soort van catechese aan de gang. Een groepje jongelui, wat moeders, een vader en een priester praten met elkaar en begonnen te zingen. De priester kwam naar ons toe en in ons beste Roemeens verstonden we dat ze aan het oefenen waren voor de dienst. We vertelden dat we protestants zijn en morgen graag naar de dienst willen komen. We zijn van harte welkom, we geloven in dezelfde God, zei hij. Hij vertelde mij nog iets over de vaandels en over een borduursel dat openbaring 3:20 uitbeeldt: ik sta aan de deur en klop.

Langs het modderpad dat naar ons logiesadres voerde, woont een zigeunerfamilie. Er staan 2 plastic onderkomens en de vrouwen zijn buiten bezig met het eten voorbereiden. Het vuur brandt heftig in een leeg olievat. We willen wel contact met ze maken. Aarzelend staan we op de grens van hun terrein, maar ze wenken ons vriendelijk verder te komen. We kennen elkaars taal niet, maar we spreken elkaar vriendelijk toe. Toen ik vroeg of ik ze op de foto mocht zetten poseerden ze uitbundig. De jonge dochter was erg gehaaid, die vroeg voor iedere glimlach geld. We hebben ze bij het weggaan wel iets gegeven, maar voor die moeders had het niet gehoeven. Later zijn we nog een keer terug gegaan. Dat was helemaal prachtig. Vader was een schaap aan het villen..... Ook hij wilde wel op de foto. Ja, het was een bijzondere ontmoeting.

Zondag 1 augustus

Om 10.00 uur naar de orthodoxe kerk in Sighueti. We schoven aan op een bankje met kleden erop. Een aantal vrouwen zat er al en begonnen wat ingewikkeld te doen met kussentjes. Later bleek dat de mannen allemaal apart stonden, links voorin de kerk. Wim en Pieter bleven toch maar zitten. We herkenden de geloofsbelijdenis, het Onze Vader en de evangelielezing. Deze werd op zangerige toon

voorgelezen uit een met zilver vergulde tetraevangelicum. Prachtig om die eentonig, zangerige zang te horen. Heel meditatief als je jezelf eraan over kunt geven. Heeft iets van het zingen op hele noten, iets van een mantra, iets herkenbaars van Taizé. Af en toe deed ik m'n ogen dicht om alleen eens te luisteren. En als je dan je ogen weer opendoet: kleurige hoofddoekjes, mooie gezichten, sommige vrouwen met witte blouse met plooi kant langs de mouwen en mouwinzet, kleurrijke iconostase, verlicht kruis. Tijdens de dienst kwamen er steeds meer mensen binnen, jong en oud, kinderen, tieners, traditioneel gekleed (plooirok tot op de knieën, gebreid vest of truitje, hoofddoek, een soort gekleurde pantoffels) Als mensen een bril dragen dan is het zo'n grote met kunststof montuur. Op een gegeven moment zat er een vrouw waarheen iedereen liep en haar wat geld toestopte. Waarschijnlijk rechtstreekse diaconale hulp? De eucharistie werd alleen door de 3 geestelijken achter de iconostase gevierd. De hemeldeur was toen gesloten. Bij de uitgang kreeg iedereen een stukje brood. Totaal zullen er wel zo'n 200 mensen geweest zijn. De dienst duurde 2 uur.

's Middags rondgereden. In Ocna Sugatag kwamen we langs een balneobad (entree volw. 30.000, kinderen 15.000) Lekker 'gezwommen' in zout water. Als je onder water was geweest bleven er allemaal zoutkorreltjes op je huid achter. Het water zag er smerig uit. In het oranje-bruine water zit waarschijnlijk ijzerhoudend water. Het zijn eigenlijk alleen kinderen die in het water zijn. Het terrein is alleen met het hoogst noodzakelijke aangekleed: wat vervelozige bankjes, dor lang gras en die vreselijke discodreun op de achtergrond. Wij zitten aan plastic terrastafels onder Silva parasollen. Toen we uit het zwembad waren weer een stortbui. We dachten: we kunnen beter schuilen bij een kerk dan in de auto. Onder het afdak van een houten kerk. Het geluk was met ons. Twee mannen deden de kerk open en de verlichting aan. Voor ons? Nee, zo speciaal zijn we nou ook weer niet dat ze voor ons de regen trotseerden; er leek een dienst te beginnen. Binnen weer veel kleden op de grond, op de bankjes langs de kant, en als draperie rond de iconen. Wat opvalt is dat iedereen die langs een kruis of kerk komt een kruisje slaat en door de knieën gaat.

's Avonds gingen we eten in het dorpsrestaurant. Het zat vol met jongelui. Kort nadat wij onze bestelling hadden opgegeven viel ineens het licht uit. Met een beteuterd gezicht kwam de serveerster terug om ons te melden dat er vanavond "no eat" was. Waarschijnlijk sloegen de stoppen door nadat de frituurpan was aangezet.

Maandag 2 augustus

We vallen van de ene in de andere verrassing. Een hele drukte achter de benzinepomp in Sighetu. Politie regelde het verkeer, Wat is daar te doen? We namen voorzichtig een kijkje. Allemaal paarden en koeien. Het was dus een veemarkt. Zigeuners verkochten pannen en slijpstenen, vrouwen achter kisten met wel 10 biggen, koeienbellen, leidsels, rieten hoedjes.....alles voor het boerenleven. Maike koopt een koeienbel. Door een vergissing met alle nullen van het geld heeft de handelaar een goede dag. Wat zijn ze daar nu aan het doen? Twee paarden trekken een kar een modderige helling op. De kar staat op de rem en zit vol met mannen. 't Gaat toch veel makkelijker de heuvel op met een lege kar en draaiende wielen? Zouden ze paardenkracht aan het testen zijn, offerde Maike. Ja natuurlijk! Dát zien we hier. Paardenkracht en vue. Wat verderop worden de koeien verhandeld. Veel vrouwen in plooirokken en hoofddoeken, mannen met schapenvachtvesten en rieten hoedjes. 't Is mooi! Uiteindelijk na een uur 'vertraging' via weg 18 richting Vama. Een prachtige route. Je ziet de streek met zijn gewoontes veranderen. De Maramures wordt Bucovina. Onderweg veel bosbouwactiviteiten. Vrachtwagens vol met boomstammen, houtzagerijen, mensen die bessen en paddestoelen te koop aanbieden. De bergen worden hoger, zelfs een reepje sneeuw. Het wegdek is wisselend van kwaliteit. Op de Prisloppas staan weer zigeuners/bedelaars bessen te verkopen en komt een groepje jongens bedelen. We geven ze een keycord van Kerk in Actie en wat kleingeld. Blij staan ze op de foto. Een jonge vrouw loopt langs de auto en kijkt mij te direct naar binnen. Ik stuur haar weg. Ze gaat pas als de politie haar aanspreekt. Het is verder een verlaten boel daar bovenop. Wel is er een kerkje in aanbouw, zoals we er opvallend veel tegenkomen. Soms wel twee in één plaats. Aan de oostkant van de Karpaten lijken de huizen wel versierd met een geborduurde rand. Aan deze kant minder houten huizen, grotere stenen huizen. Het landschap is prachtig. Hoog en weids overgaand in lieflijk. Loslopende honden vormen een gevaar op de weg, of zijn het de wolven die hier in de bossen wonen? Ook rondzwalkende dronken mannen zien we te ontwijken. Tegen 5 uur komen we in Vama en vinden we het gereserveerde pension. Helaas, we komen onverwacht, het water doet het niet (wsch. door het noodweer van een paar dagen geleden). De jongste dochter rijdt met ons mee naar het huis van oma.

Die schrikt van 4 gasten, maar ze biedt ons toch 4 bedden aan. Vama blijkt een gat van niks, voor een restaurant moeten we verderop.

Dinsdag 3 augustus

Onze ogen raken aardig vol van alles wat we zien. Vandaag wordt de dag van de beroemde kloosters. Daar gingen we voor naar Roemenië. Na een heerlijk ontbijt naar Voronet. Wat stom van me! Ga ik in korte broek! Gelukkig hebben ze op zulke orhodoxiebarbaren gerekend en hangen er rokjes klaar. Ja, het is werkelijk een prachtig klooster. Van binnen en van buiten beschilderd in neo-Byzantijnse stijl, ter lering van de ongeletterden. In de afbeelding van het Laatste Oordeel is duidelijk de politieke situatie weergegeven. De schilder heeft al een oordeel geveld. Aan de verkeerde kant van de bloedrivier belanden de vijanden, onder wie de Turken. Ook is de bevrijding van Constantinopel in 626, toen de Heilige Maagd volgens de overlevering de door de Perzen belegerde christenen te hulp schoot, een gewilde gebeurtenis om op de kloostermuren te vereeuwigen. De andere kloosters: Humor, Arbore en Sucevita. Het klooster in Arbore heeft een gehavende iconostase, helemaal zwart. Er zijn nog sommige contouren te herkennen. In alle kloosters wordt druk gerestaureerd door jonge mensen (studenten kunstacademie?) In Arbore is een man bezig met een satéprikker en borstel het mos uit de muur te peuteren. Het resultaat is gelukkig voor hem, duidelijk zichtbaar. De eerste en het laatste klooster vonden we het mooist. We hebben een boekje gekocht met mooie foto's en tekst en uitleg. Gegeten in restaurant Select in Gura Humorului. Ziet er van buiten uit als een betonbak, maar is van binnen best wel luxe. Ik eet een moldavisch streekgerecht: diverse stukjes vlees in vette jus, polenta, sterk smakende witte kaas. Wel lekker, maar erg machtig en vet. Terug bij het pension blijkt de elektriciteit uitgevallen te zijn. We lossen het op met vroeg naar bed gaan en een zaklamp.

Woensdag 4 augustus

Vandaag Pieters verjaardag. Hij krijgt van onze gastvrouw een fles wijn en een mooi geknoopte boekenlegger. In een patisserie in Gura Humorului kopen we een taart en plaatsen er 14 kaarsjes op. Het klooster in Moldovitea is prachtig, het interieur wordt gerestaureerd. Een foto gemaakt met een deel al schoongemaakte fresco's en een deel nog zwart. Het museum bezit prachtige kunstschaten. Heel mooi met goud en parels geborduurde liturgische kleden, een tetraevangelicum met zilveren omslag, oude manuscripten. Op de parkeerplaats verkopen vrouwen beschilderde eieren uit manden en kleurrijk geborduurde kleden. Wat een huisvlijt. Er zit een hele betekenis achter de beschildering van de eieren. Ze symboliseren de kruisiging van Christus. De kleur rood verwijst naar het bloed van Christus. De verticale lijn symboliseert het leven, de horizontale lijn de dood, de rechte dubbele lijn eeuwig leven, de lijn met rechthoekige vormen kennis en gedachten en de golvende lijn symboliseert de reiniging van zonden.

De pasweg naar Sucevita is erg slecht. Bovenop zijn ze bezig met asfalteren. Er valt veel regen, waardoor er veel modder en water over de weg stroomt. Op de top is het mistig. We besluiten het klooster in Putna te laten voor wat het is. Dit moet maar een reden worden hier nog een keer heen te gaan. Jammer, maar je moet keuzes maken. In Sucevita kopen we een mooie Moeder Gods icoon voor onze thuis-iconenwand.

Donderdag 5 augustus

Alweer donderdag. De tijd vliegt! We gaan op weg naar Toplita, via Vatra Dornei. De weg langs de rivier de Bistrita is erg mooi qua landschap. Kleine dorpjes waar de ontwikkeling langzaam op gang lijkt te komen. Veel daken worden vernieuwd, ze blinken rood (de koperen) en zilver (de zinken) in het ielige zonnetje. Veel mensen schilderen hun hek op. Ook hier weer veel kerken in opbouw of in restauratie. Er zijn richtingborden naar kloosters, maar we durven de slechte wegen niet op. Het heeft veel geregend en er is veel gruis en water op de weg. De Bistrita is nu een brede, grauwe, wild stromende rivier. Wat een enge hangbruggen naar de huizen aan de andere kant. Bij het Bicazmeer gaan we een stukje langs de westkant waar enige vorm van toerisme zou zijn. We zien een nieuw 4-sterren hotel en als we aan de waterkant komen (door gaten en waterplassen) zien we 'het toerisme': een veldje met wat tenten, 2 kroegen met luide discomuziek en een koelvitrine met frisdrank. Het water ligt vol met lege plastic flessen en verder is het er een modderzooi. Een projectontwikkelaar, of in ieder geval iemand met ondernemingsgeest, zou hier een florerend bedrijf op kunnen zetten. Alles

lijkt er voor aanwezig. De weg richting Toplita is prachtig nieuw geasfalteerd. Halverwege zijn ze nog bezig. Dat is hard nodig merken we op het verdere stuk. Bovenop de pas tussen Borsec en Toplita loopt een roedel witte honden, hele mooi. Geen mens te zien in de buurt. Zwerfhonden? Het hele traject van vandaag is weinig stijgen en dalen, terwijl we toch in de Karpaten zijn. Hooguit hellingen van 7 %. We eten een pannenkoek op een modern terras in het kuurplaatsje Borsec, onder parasols met dezelfde naam. Hier wordt nl. het beste mineraalwater van het land gewonnen.

In Toplita vinden we makkelijk het klooster waar we besproken hebben. Via een prachtig toegangsgebouw komen we op het kloosterterrein. De monnik bij de ingang van de kerk wil ons rondleiden, maar we vragen om een slaapplek (dormi). We laten de ansicht van abt Emilian zien. Het is niet helemaal duidelijk. Wanneer de abt erbij gehaald wordt blijkt ook hij geen Duits te spreken, maar ons wel te verwachten. Hij gaat ons voor naar het prachtig met bloemen versierde en modern, sober ingerichte gastenverblijf. Alles ruikt naar vers hout en vers stucwerk. In de eetzaal, bij de kloosterkeuken, krijgen we een maaltijd. De abt eet met ons mee. Eerst een welkomstdrankje (palinka). We bedanken voor de kinderen. Wat een heftig spul!!! Gevulde paprika met aardappelen. Het is nu vasten van 1-15 augustus i.v.m. Mariahemelvaart. Geen dierlijke producten maar wel wordt er volop alcohol gedronken, de fles gaat bijna helemaal op. Lekkere koeken als nagerecht, het kan niet op. Het is een schitterend terrein. Veel bloemen, mooie gebouwen, een waterput met geschilderde bijbelse watertaferelen zoals de vrouw bij de bron en genezingsverhalen. We sluiten aan bij de liturgie. De voorgangers zijn in blauwe mantels. De jonge priesters zingen/lezen om de beurt lezend vanaf een draaibaar kathedraal rechts in de kerk. We worden persoonlijk uitgenodigd voor de eucharistie.

Vrijdag 6 augustus

Om 8.30 horen we oproep tot gebed: kerkklokken en het ritmisch slaan op een houten plank en op een koperen plaat. Wanneer we om 9.00 naar de kerk gaan is de dienst alweer aan de gang. De voorgangers dragen nu rode gewaden. Er komt een priester naar ons toe om ons uit te nodigen voor het ontbijt. Dit keer met z'n vieren. Voortreffelijk brood, zo lekker hadden we het nog niet tot nu toe, gebakken aardappels, aardappelkoeken, paprika, tomaat, bruine brei, wat overigens heerlijk smaakt, koffie, water en wijn (!).

In de kerk staat een tafel waarop veel vrouwen bloem en olie neerzetten. Dit zal wel geweid worden. Wij zitten wat te lezen en te schrijven op het terrein en gaan af en toe de kerk in. Tijdens een regenbui zitten we bij de waterput. Er loopt een meisje en een man rond die lopen te bedelen. Ze worden ruw weggejaagd door de monniken. We geven ze niets, want we zijn op het terrein van een ander die ze blijkbaar niets willen geven. Het zijn wel aanhouders hoor!

Och och, ieder moment barst haast van de nieuwe indrukken. Het is nu 2 uur later dan het vorige schrijven en wat er al niet gebeurd is!

Weer terug in de dienst gegaan. De tafel met meel en brood staat nu voorin de kerk en er branden kaarsen in. Iedereen zit geknield en de priesters staan ertussen met hun gewaden aan. Deze gewaden liggen over de mensen heen evenals de sjerp. Het lijkt of deze gewaden belangrijker zijn dan de persoon. Dat is ook zo, wordt ons verteld. Het verwijst naar de bijbeltekst in de brief aan de Corinthiërs. Wanneer de monniken rondlopen wil iedereen de gewaden aanraken en slaat men drie keer achter elkaar een kruis, waarbij men ook de grond aanraakt.

Ik weet nu ook hoe het komt dat wij vanmorgen vers, lekker brood hadden. Van alles wat in de kerk op tafel stond is, nadat het gezegend was met wierook en gebed, een deel in een emmer (het meel) en in een vat (de olie) gedaan.

Naast de ingang zit een monnik aan een verkooptafeltje. Hier kun je kaarsen kopen en op een briefje schrijven voor wie je voorbeden wilt, voor Vii (de levenden) en Mortii (de overledenen). Later in de liturgie werden deze namen voorgelezen. De liturgie was om 13.00 afgelopen.. totale duur: 4 uur! Vanavond om 19.00 de volgende.

Zaterdag 7 augustus

Om 7 uur naar de liturgie en om 9 uur ontbijt met de abt. Het leek wel een heel diner! Wim begon de dag met Palinka, de wijn sloegen we af. Gisteren zagen we al 4 Roma met emmers vol paddestoelen het terrein opkomen en helpen in de keuken. Nu stond er een heerlijke schaal vol paddestoelen in tomatensaus voor ons klaar. Lekker! Ook nog aardappelen met olijven, bruine smeerpasta van aubergines. Wij eindigden de maaltijd met voorbede voor de monniken en het Onze Vader. Op de

vraag hoeveel we moesten betalen haalde Emilian verlegen de schouders op: hij liet het aan ons over. Na nog wat monniken gegroet te hebben (wat prikken die baarden!) werden we uitgezwaaid door Emilian en reden we richting Georgheni. We lazen in de kosmos reisgids dat er in Sovata een zoutwatermeer is en modderbaden. Dat lijkt ons wel wat.

De weg naar Georgheni is vrij vlak, door glooiend landschap. Niet meer zoveel dorpjes, duidelijk een verandering van streek. Georgheni is best wel een redelijke stad. De winkels lijken wat meer ingericht op verkoop: betere aanduiding van soort winkel en iets van een etalage. Het wegdek van weg 13B wordt abominabel slecht. Wegdek, schrijf ik, welk wegdek? Wat een kuilen! Toch rijden er best veel auto's. Zigzaggend, bijna stilstaand, de achterkant van de auto schrapend of bonkend langs de randen. Hoe lang gaat dit duren? Met een tempo van 10 km\uur? Houdt de auto dit? Bovenop de pas verkoop van bessen, paddestoelen en handwerk en een zigeunernederzetting met plastic bouwsels. De afdaling is eenzelfde ramp. Hoe kan zo'n weg op de kaart geel aangegeven staan? Het laatste stukje tot Praid lijkt weer te gaan, maar toch zitten er vervaarlijke gaten in waar je opeens voor wilt remmen of probeert te ontwijken. We zijn nu wel toe aan een lekker modderbad. In Sovata volgen we de borden Sovata baie. We belanden in een toeristische drukte. 'De boulevard' toont zijn vroegere glorie nog in de vele in onze ogen vervallen Pippi Langkous villa's. Langs de weg veel hedendaags vertier: verkoopkraampjes en luide muziek. Aan het eind van deze 'kermis' ligt Lacu Urzu. Geheel geëxploiteerd. Iedereen ligt op houten vlonders aan 1 zijde van het meer. Er wordt niet gezwommen. We lopen een eindje verder. Daar is een kleiner meertje waar wel gezwommen wordt. We betalen entree (180.000 lei) en vleien ons op een vlonder. Hier ook weer die harde (rot)muziek! Het water is ca. 18 graden en zout. Zwemmen gaat moeizaam in het zoute water, je voelt een andere weerstand en opwaartse druk dan je gewend bent. Modderbaden zien we nergens. Een beetje ontgoocheld vertrekken we na 1 uur. In het andere meer wordt ondertussen ook gezwommen. Weg 13A richting Baláusen is een goede weg en de E60 richting Sighisoara is helemaal nieuw geasfalteerd. In Biertan worden we hartelijk welkom geheten door onze gastvrouw. Het hele huis aan de voorzijde staat tot onze beschikking. Alle bedbanken zijn opengeklapt en opgemaakt. Eigenlijk slaap je gewoon in de huiskamer. Waar ze dan zelf slapen? Achter is nog iets aangebouwd. Daar ontbijten we en zullen zij daar wonen? We gaan eten in het middeleeuws restaurant onderaan de burcht.

Zondag 8 augustus

Wij gaan naar de Duits-evangelische dienst in de burchtkerk. Sinds de 12de eeuw zijn met name veel Duitsers, maar ook Vlamingen en Brabanders, in Transsylvanië. Hierheen gehaald door de Hongaarse vorst Geza om zijn schaars bevolkte gebieden "ultra sylvae" (achter de bossen) te helpen verdedigen tegen invallen van de Tataren, Mongolen en Turken. Deze inwijkelingen worden Saksen genoemd. Zij drukten een belangrijk stempel op de ontwikkeling van het land. Zij bouwden vestingsteden als Sibiu, Sighisoara, Brasov, die uitgroeiden tot een reeks van zeven burchten (Siebenbürgen is dan ook de Duitse benaming voor Transsylvanië). Om de voortdurende aanvallen af te weren werden de kerken in de 14de en 15de eeuw versterkt met bastions, uitkijktorens en weergangen. In de kerkmuren kwamen schietgaten en gaten om gloeiend pek over de aanvallers uit te storten. Rond de kerk werden verdedigingsmuren opgetrokken, soms zelfs in twee of drie rijen. Daarin werden vertrekken gebouwd, waarin de bevolking kon schuilen in tijden van nood. Deze zogenaamde burchtkerken torenen boven de dorpen uit als een ware wachter. In zo'n kerk vierten wij deze zondagmorgen dus de eredienst. De predikant preekt erg vanuit de eigen beleving. Zijn publiek bestaat uit zo'n 70 Duitstaligen. Velen van hen zijn zogenoemde Sommersaksen: Duitsers die teruggekeerd zijn naar Duitsland, maar in de zomer terugkeren naar hun andere vaderland. Met één van hen praat ik na de dienst tijdens de koffie. Zij vertelt mij haar geschiedenis. Zij is na de revolutie naar Duitsland teruggekeerd. Van de Duitse staat kregen ze ieder 200 mark voor herinrichting. Zij is hier geboren, net als haar voorvaderen. Ze vertelt dat ze altijd als eigen gemeenschap gefunctioneerd hebben: eigen feesten, kerkdiensten, taal, culturele avonden. Ook in de tijd van Ceaucescue. Ze leerde een beetje engels op school. Na de tweede wereld oorlog zijn veel Duitsers gedeporteerd omdat ze als vijand beschouwd werden. In de jaren 70 en 80 is er een tweede golf van terugkeer geweest. Duitsland betaalde toen veel geld aan Ceaucescue om de Duitsers naar Duitsland te laten emigreren, waar ze, in de ellendige omstandigheden waarin Roemenië toen verkeerde, gretig gebruik van maakten. Dat was in die tijd nogal wat, want eenmaal weg uit Roemenië betekende toen nog er nooit meer naar terug. De uittocht ging in de jaren na de omwenteling in een verhoogd tempo door, totdat alleen nog bejaarden overbleven. Best een

eigenaardige geschiedenis vind ik. In 50 jaar tijd verdwijnt een hele bevolkingsgroep uit een land waar ze 800 jaar gewoond hebben. Al die tijd dus een aparte bevolkingsgroep gebleven. Ik vroeg aan die mevrouw waar nu haar Heimat is. “Dort wo mein Herz ist.” Dat lijkt mij een verscheurd gevoel en riep bij mij de vergelijking op met de Turken en Marokkanen in Nederland. Ook zij zijn uitgenodigd, niet om te verdedigen, maar om te werken. Ook zij houden sterk vast aan hun eigen godsdienst, taal en cultuur, alle integratiedoelen ten spijt. Hun cultuur wordt ook steeds meer zichtbaar in onze samenleving. En wij maar denken dat dat vaderlandgevoel toch wel zal verdwijnen na 3 generaties. Hoeveel generaties zijn er geweest in 800 jaar?

Je hebt dus Duitse en Hongaarse samenlevingen in dit deel van Roemenië, ieder met zijn eigen behouden cultuur. In Huedin waren we in een Hongaarse kerk. De mevrouw vertelt dat deze samenleving is gebaseerd op elkaar accepteren. In haar jeugd was het nog onmogelijk om met een Roemeense jongen te trouwen, nu gebeurt dat al wel wat meer. We drinken lekkere koffie en eten volop koekjes.

’s Middags zitten we op de veranda onder de druiven wat te lezen en te schrijven. Je hoort alleen maar dorpsgeluiden: kippen, een ratelende ketting van de waterput, een gezellig etende familie in het achterhuis, een druppelende dakgoot, vogeltjes, zoemende vliegen en soms een blaffende hond en het geratel en geklik van paard en wagen. ’s Middags naar Sighisoara. Lekker toeristisch. Op de parkeerplaats komt een man naar ons toe dat we 10.000 lei/uur moeten betalen. Eerst nemen we hem serieus, maar de twijfel slaat toe. Volgens ons is het een creatieve manier van bedelen. Ja, waarom verdenken wij hem hiervan? Zijn uiterlijk? Zijn onprofessionele gedrag? Geen tickets op zondag? Als we na 2 uur terug komen “betalen” we hem 30.000 lei. Tenslotte heeft hij toch op onze auto gepast. In het centrum, wat maar heel klein is, de overdekte trap beklommen naar de burchtkerk en het kerkhof. Voor de kerk moet entree betaald worden. In de stad veel kraampjes met souvenirs. De beschildeerde eieren kosten hier 70.000 en in de Bucovina 40.000. Had er daar dus toch meer moeten kopen. Pizza gegeten (incl. drankjes 392.000). De bediening duurde heel erg lang, wel 2 uur. Het gevolg was dat we in het donker terug reden. Voorzichtig rijden, want ook hier fietsers zonder licht. Paard en wagen hebben wel reflectoren op de achterkant. Vlakbij Biertan zetten we de auto aan de kant, motor uit en luisteren naar de oorverdovende stilte. Hartje Roemenië. Het is donker. Mooie ervaring.

Maandag 9 augustus

Vandaag willen we rustig aan doen. Een bezoekje aan Medias en Copsa Mica staan op het programma. Gistermiddag nog richting Agnita gereden om het binnenland te zien. De weg is helaas redelijk slecht. We passeren enkele dorpjes waar weer veel mensen buiten zijn. In het 2de dorpje is het een hele drukte. Allemaal Duitse auto’s en politie. Wat is hier te doen? We beklimmen de trap naar de burchtkerk. Ook hier veel Duitsers. Is het een soort gemeentecontact of reünie van bewoners? De kerk is open en we gaan naar binnen. Het interieur doet ook hier vervallen aan. Veel kaal hout, alles net wat scheef, somber van kleur. Geborduurde teksten rond de kansel. Op de straat staat een grote zeecontainer met spullen erin. Ik kan niet goed zien wat. Hulpgoederen?

De omgeving van Copsa Mica is de meest vervuilde van Europa. De vervuiler was de chemische industrie die zich toeleegde op de verwerking van methaan, waarvan roet (voor de fabricage van autobanden) en zwavelzuur werd gemaakt, geholpen door een zink- en loodindustrie. De fabriek stamde uit 1957 en was nooit gemoderniseerd. Een enorme laag roet legde een grauwsluijer over de omgeving, alles was zwart. Het valt ons op dat de rode dakpannen in het dorp diepzwart zijn. Waren ze wel rood? Alleen de nieuw daken zijn rood. Rechts van de weg naar Sibiu staat nog het zwarte geraamte van wat eens de boosdoener was. We slaan rechtsaf een weggetje in om van dichtbij een foto te kunnen maken. We horen een schel gefluit en opeens staat er een horde zigeuners, jong en oud, rond de auto. We delen snoepjes en de laatste 5 keycords uit. De zak snoep wordt door een moeder uit mijn handen gegrist. Een vriendelijk gezicht of dankjewel kan er niet af. We draaien het raam dicht en maken rechtsomkeert. Een foto durfden we niet te maken. Op zoek naar een plek waar we dichtbij de fabriek kunnen komen. We volgen de brug over de weg en staan bovenop de brug wat foto’s te maken. Opeens schiet er een auto voor de onze. Twee bewakers stappen uit en vertellen ons vriendelijk dat we geen foto’s mogen maken. Het bord waar dat op staat wijzen ze ons. Het is totaal verroest en daarom slecht zichtbaar. We mogen nog een stukje verder het terrein op. Dan wijzen de bewakers ons te stoppen. “Hier moet je een foto van maken. Dit is ook Roemenië.” Zij wijzen ons op mensen die asfalt bikken en in zakken verzamelen. Ze verkopen dit en verdienen zo hopelijk € 10.--. Hier kunnen ze een

week van leven. Ze vertellen ons veel. De bandenfabriek staat leeg. De andere fabriek is in handen van een Griekse maatschappij. Mensen werken hard en verdienen weinig. Hij is van een particuliere bewakingsdienst en werkt hier een paar maanden. Hij verdient € 100,--/maand. We praten over wat rijkdom is. Zijn broer werkt in Italië en zijn vriend heeft in Zweden gewerkt. Ze zien ook de andere kant van veel geld: individualisme, drugs. Rijkdom zit in jezelf, hoe je tevreden kunt zijn. Begeerte maakt arm. Op zijn vraag hoe wij Roemenië beleven vertel ik hem wat ik net heb geschreven. Hij beaamt dit ten volle: de Roemeen klaagt niet, ook al heeft hij voor morgen niet te eten, vandaag zal hij ervoor werken. Het is een boeiend gesprek. Ik moet denken aan wat ik in een oud reisverslag uit 1997 heb gelezen. "Dat jullie het niet makkelijk hebben wist ik, maar de boel een beetje schoonhouden moet toch mogelijk zijn? Dat kost geen geld. Je moet het anders zien, zegt de Roemeen. Vroeger had men hier geld genoeg, maar de winkels waren leeg. Nu is het andersom. Het gevolg is dat de eerste prioriteit van de mensen is: kan ik vanavond eten kopen. Hun tweede prioriteit: kan ik morgen eten kopen en hun derde prioriteit: kan ik overmorgen eten kopen? De rest is van ondergeschikt belang. Over een weg vol gaten kun je nog rijden en in een ongewassen auto kun je nog rijden. Zolang iets nog aan onze verwachtingen voldoet valt er niets te zeuren." Het feit dat wij nu, 7 jaar later, veel mensen bezig zien hun huis en omgeving op te knappen zegt misschien wel iets over de toegenomen welvaart. Men is niet alleen nog maar bezig met overleven, maar er is ruimte ontstaan om de leefomgeving op te knappen.

We rijden terug naar Medias. De lucht is helemaal mistig, terwijl het verderop helder is. Toch nog steeds vervuiling? In Axante Sever bekijken we de burchtkerk. In een brochure van de stichting OVR-NL lees ik dat zij de oude korenschuren geschikt willen maken om een museum in te richten over de geschiedenis en tradities van de Saksen. Dit betekent zo een nieuwe toeristische impuls voor het dorp. In de burcht zijn echter nog geen activiteiten zichtbaar.

Terwijl ik in een parkje in Medias op een bankje zit te schrijven gaat Wim naar de kapper. Voor nog geen euro weer netjes. Ik schuif aan in de schaduw bij een mevrouw. Ze groet me in het Duits. Ze vertelt dat ze in 2001 naar Duitsland terug is gekeerd. Haar 7 kinderen al in 1996. Zij konden nog niet want haar schoonmoeder en tante waren al boven de 90. Die gingen niet mee. Zij is met haar man gebleven en zijn na beider dood weggegaan. Het was een kort gesprek, maar alweer heel boeiend. Direct daarna kwam er een jonge jongen zitten, zak zoutjes etend. Ik kon even een stukje schrijven. Maar kort, want ik werd aangesproken door een oud tandeloos vrouwtje. De jongen begon voor me te vertalen. Ze heeft 1 zoon die haar geld genomen heeft om medicijnen te kopen, maar hij is niet terug gekomen. Of ik haar wat geven wil, vraagt ze. Ik denk dat oude mensen het echt niet makkelijk hebben in Roemenië. Ik vraag aan Maike of ze even 20.000 lei bij Wim wil halen en ik vraag de vrouw te komen zitten. De jongen vertaalt voor haar wat ik van plan ben. Ze blijft tegen me doorratelen en ik knik af en toe vriendelijk naar haar. Nu begint de jongen zijn verhaal te vertellen. Het lijkt wel een sociobankje. Hij werkt als nachtwaker op de bouw. Het liefst zou hij naar het westen gaan maar heeft daar geen geld voor. Hij spreekt graag engels. In de jaren 80 is er op de scholen begonnen met engels en Frans. Toen geen Russisch meer. Ceaucescue zat natuurlijk niet aan Rusland en zijn russificatie vast, zoals in andere Oost-Europese landen. Hij voerde zijn eigen beleid. We praten wat verder over geld en inkomen. Hier kunnen ze met een gezin van € 10,--/week eten en drinken. Ik vertel hem dat wanneer ik boodschappen doe voor 1 dag dat ons € 10,-- kost.

We zouden een rustig dagje houden, maar jeetje wat een indrukken weer en wat een gesprekken! Zeer intens.

Dinsdag 10 augustus

Vandaag afscheid van onze gastvrouw uit Biertan. We geven haar een pak koffie en we krijgen een fles zelfgemaakte wijn en een fles visinata, lekker sterk. Op weg naar Ocna Sibiului met zijn zout- en modderbaden. De weg binnendoor is goed te berijden. We passeren enkele meren, maar daar wordt alleen gevist. Wel vissen van 80 cm grootte wordt ons verteld. De kuurmeren zijn meer in de buurt van het dorp, bij de camping. Er zijn 7 meertjes met zout water. In één van de meren nemen we een heus modderbad. Het water is wat vetzig en zwart en het ruikt naar teer? Of bruinkool? Met de modder van de bodem smeren we ons helemaal zwart in. Na ong. 20 minuten zijn we bijna droog en trekt je huid strak om je heen. Hele dikke plooien, net een oerbeest wanneer je je beweegt. Liggend op het water spoelen we ons zover mogelijk af. Het water duwt je helemaal omhoog! Onder de douche de rest. Nog wat rondgehangen in de westers aandoende horeca. In Nederland zou je zeggen; "het is aan een goede

opknapbeurt toe.” ’s Avonds na het eten naar het guesthouse in Tilisca. We rijden erheen met het gevoel van “waar zal vanavond ons bed staan?” Dan rijd je zo’n dorpje binnen met zijn avondleven. Breiende, kletsende vrouwen op een stoepje of bankje, lopende mannen met een zak gras of emmer, spelende kinderen met elkaar (speelgoed zien we niet). En daartussen bivakkeren wij 3 nachten! Leuk, leuk, leuk. Ons guesthouse blijkt een 3 jaar oud pand te zijn, geheel modern ingericht. Jonge mensen, die vertrouwen in de toekomst hebben. We worden hartelijk ontvangen. Vanuit het raam een mooi uitzicht op oude (met daktegels) en nieuwe (met dakpannen) daken. Deze soort dakbedekking zagen we in Biertan eigenlijk voor het eerst. In de Maramures veel hout en golfplaten met dakpanmotief en zinken daken. En als ik nu opkijk zie ik een rokende schoorsteen en ruik ik houtvuur. Zie je in Nederland toch alleen nog maar ’s winters als de open haard voor de gezelligheid brandt. Dan is het hout gekocht bij de benzinepomp, hier is er wel wat meer werk voor verzet.

Woensdag 11 augustus

Gezellig ontbeten samen met de andere gasten. Vandaag staat Sibiu op het programma. We rijden er binnendoor heen. We zijn nog op zoek naar een hooivork en een zeis voor Pieter. Hij heeft grootse plannen voor een hooibouwproject, te beginnen bij ons in de achtertuin. In een magasin mix zien we beide liggen. Voor 80.000 lei kopen we een 3-tandige vork. Over de zeis twijfelen we nog. Hoe krijg je daar een steel aan? In de winkel kun je van alles kopen: spijkers, tandpasta, Bh’s, emmers enz. Buiten worden we weer aangesproken door een bedelares met kind. Ze kijkt zielig en vraagt voor melk voor haar kind. We geven wat geld en zeep. Er staat op het pleintje een auto met daarop allerlei kleding. Ziet eruit alsof het bij ons in de zak is gedaan. Waarom ook niet? De A68 naar Sibiu is wel even wennen, na 3 weken niet harder dan 60 gereden te hebben. Hij is 2-baans, maar wordt als 3-4 baans gebruikt. Ook nog fietsers en paard en wagen. Ik moet echt goed uitkijken wat er allemaal gebeurt. Als je niet in wilt halen rijd je op de vluchtstrook.

Sibiu is een druk binnenkomen. Veel vrachtverkeer. Opeens zijn we weer in Europa. Heel anders dan de andere steden. Echte voorsteden lijken het wel. We komen voor de middeleeuwse binnenstad die volgens de kosmos reisgids Anton Pieckachtig is. Het valt ons eerlijk gezegd wat tegen. Het piate mare is wel heel erg groot om nog enige intimiteit te geven. In het midden staat een herinneringsmonument aan hen die vielen bij de revolutie van 1989. Terwijl we op de treden zitten en het plein in ons opnemen worden we aangesproken door een journalist van de Hermannstaedter Zeitung, een krant voor de achtergebleven Duitsers. Hij vraagt naar onze indruk van Sibiu en over onze vakantie. Hij vertelt ons ook weer veel. Ik vraag, hij vertelt. We hebben het over de terugkeer van de Saksen. We worden nog met z’n vieren op de foto gezet. Volgende week vrijdag verschijnt de interneteditie op hermannstaedter.ro. We slenteren wat door het centrum, hangen wat rond op het station, maar het Anton Pieck gevoel komt niet. De schrijver heeft zeker op de leugenaarsbrug gestaan? Wij staan daar ook even op en kijken naar de restauratiewerken om ons heen. In 2007 is Sibiu culturele hoofdstad van Europa. Met Europese subsidie wordt de stad momenteel grondig opgeknapt. Alle gevels bijgestuct en geschilderd, koperen daken opgepoetst, grondwerkzaamheden. Over een paar jaar zal dit een heel vernieuwde stad zijn. Een stad in ontwikkeling. Hetzelfde zie je in de omliggende dorpjes. We rijden nog naar Rasinari en wat verder de heuvels op. Even pootje baden in het riviertje en een foto maken van de kudde koeien die gehoed wordt door een familie. Meteen komt er een kind op ons af met lieve ogen. We delen met hem onze chips. Daar komt nog een tienermeisje. Haar zweep om de schouder gerold. Ik geef haar een kaki bodywarmer met veel zakken. Ze neemt het gewillig aan. Dan komt er nog een man aangerend. Ik blijf maar rustig naar de koeien kijken en kijk vriendelijk naar ze. Ik durf toch maar niet om een foto te vragen. Net of ik daarom het vest heb gegeven.

Donderdag 12 augustus

Onze laatste dag in Roemenië. We kunnen maar niet genoeg krijgen van de dorpjes. We lopen nog wat rond in Tilisca. De schooldeur staat open.....wij erin. De verwarmingsmonteur is bezig centrale verwarming aan te leggen. De leraar techniek probeert met zijn enkele woorden engels onze vragen te beantwoorden. In de gang hangen mooie haak- en borduurwerken en veel tekeningen. Het is de primaryschool voor 6-15 jarigen. Enkele foto’s gemaakt. We zitten nog wat op een bankje bij de kerk. Trouwens, een mooi kerkje. De buitenkant is gedeeltelijk beschilderd. Onze gastvrouw vertelde vanmorgen iets over de revolutie in Sibiu. Naast Timisoara is er ook in Sibiu veel gestreden. Er was een legerplaats, dus het leger was snel ter plekke. Zij was toen 13 jaar. We vragen naar al die

loslopende honden. Ze hebben allemaal een eigenaar, maar iedereen laat ze op straat lopen. Wij vragen ons dan af waar al die hondenpoep blijft. Blijkbaar is het poepprobleem in Nederland het gevolg van het gedrag van de eigenaar. Als honden aan de lijn lopen poepen ze natuurlijk ook op plekken waar wij lopen. Loslopen lijkt mij hiervoor echter geen acceptabele oplossing.

In Ocna Sibiului is het een hele drukte, het is ook zomers weer. Zelfs Wim durft een modderbad te nemen. Niet van harte vanwege de stank, maar toch. Pieter waagt zich er helemaal niet aan. Het is heerlijk om erin te drijven en een beetje weg te dommelen met de zon op je gezicht. In het zoutbad al net zo. Je bent gewend om actief te zijn in het water, dat kan hier niet eens. Je zou iedereen onder de modderspetters bedelven en met zout in de ogen zullen ze je ook niet vriendelijk aankijken. Het water is er trouwens ook te warm voor.

Vrijdag 13 augustus

Lekker geslapen en ontbeten. De gevulde paprika met kaas was heerlijk en ook de zwarte bessensjam, mmmm! Bij de poort worden we, na de afscheidszoenen, uitgezwaaid. We kunnen het niet laten: toch nog even langs de kerk. Deze is nu open, de dienst is net afgelopen. In de kerk is het donker en het ruikt muf. Veel iconen en kleedjes. De buitenkant is mooier. Een laatste foto op het bankje en een laatste blik op dit verstilte moment in het dorp.....dag Roemenië.

We nemen bij Deva de weg naar Oradea (E79), want de E68 is me veel te druk. Veel vrachtverkeer en enorm veel riskante inhaalmanoeuvres. De E79 is een mooie weg door de heuvels en dorpjes. Wel heel veel bochten en soms de pech dat je achter een vrachtwagen hangt. Inhalen gaat hier wel wat beter dan op de E68 omdat er minder verkeer is. We doen toch wel 4 uur over deze weg! Bij Oradea het laatste kleingeld bij een kerk afgegeven. De grens zijn we in 10 minuten over, alleen paspoortcontrole en autopapieren.